

Sivilombudet
Forebyggingsenheten
Postboks 3 Sentrum
0101 OSLO

Deres ref:

Vår ref:
202304674-23

Dato:
31.10.2024

SVAR PÅ SIVILOMBUDETS RAPPORT ETTER BESØK TIL NORDLAND FENGSEL AVDELING HØY SIKKERHET BODØ 20-22 NOVEMBER 2023

Viser til besøksrapport nr. 79 med anbefalinger fra Sivilombudets forebyggingsenhet etter besøk til Nordland fengsel, avdeling høy sikkerhet Bodø i perioden 20-22. november 2023.

Nordland fengsel har gjennomgått rapporten, og gir med dette tilbakemelding på ombudets anbefalinger med kommentarer og redegjørelse for hvordan disse er eller vil bli fulgt opp. Anbefalinger som kun gjelder Bodø kommune v/helseavdelingen kommenteres ikke i vår tilbakemelding.

Dagtilbud

1. Fengselet bør så langt det er mulig sikre at alle innsatte har et dagtilbud i form av arbeid eller opplæring.

Nordland fengsel er ikke fornøyd med sysselsettingsgraden ift arbeid og skoletilbud til innsatte ved avdeling høy sikkerhet Bodø. Vår registrerte sysselsettingsprosent pr i dag er 70%. Årsakene til dette kan være flere og sammensatte som manglende antall sysselsettingsplasser i arbeid og skole, redusert tilbud under ferieavvikling, manglende lavterskeltilbud for arbeid, innsatte avslår tilbud, innsattes sysselsettingsevne, økonomiske utfordringer, sikkerhetsmessige forhold og bemanningsutfordringer. Samtidig har fengselet tilbud om oppfølging av aktivitetsteamet for blant annet ivaretagelse av isolerte innsatte, unge innsatte, innsatte med særlige behov med mer. Denne aktiviseringen gjenspeiles ikke innenfor sysselsettingsprosenten, men registreres som isolasjonsreducerende tiltak og er et tillegg til aktivisering av innsatte.

Bemanningsutfordringer, ressurser og økonomiske rammer i Kriminalomsorgen bidrar i stor grad til praktiske utfordringer i driften av Nordland fengsel, og påvirker negativt vår mulighet for å tilby tilstrekkelig dagtilbud til innsatte. Innenfor våre ressurser og rammer må det tidvis prioriteres strengt bemanningsmessig, praktisk og økonomisk. Dette påvirker driften generelt, og innvirker på enkeltområder som sysselsetting.

Kriminalomsorgen region nord

Postadresse:
Dokumentsenter,
Postboks 694
4302 Sandnes

Besøkadresse:
Hålogalandsgt. 91

Telefon: 75 55 94 00
Telefaks:

Org.nr: 911 830 868

Saksbehandler:
Kenneth Jansson

E-post:
Postmottak.Nordland@kriminalomsorg.
no

Byggeprosess er i gang ved avdeling høy sikkerhet Bodø som blant annet vil utvide areal for verksdrift og aktivitetsteam. Utbygging av areal alene kan ikke forventes å gi betydelig økning i sysselsetningsgraden. Det er ikke avsatt tilleggsmidler for bemanningsøkning i verksdriften, og fengselet har ikke tilstrekkelige økonomiske rammer for å øke bemanningen.

Tiltak:

- Utbygging av areal i verksdriften og for aktivitetsteamet med antatt oppstart i 2024 med trolig ferdigstilling i 2025 med målsetting om utvidet mulighet for antall innsatte i arbeid, og økte bygningsmessige muligheter for aktivitetsteamet og verksdriften.
- Tilsetting av personell til aktivitetsteamet slik at disse er fulltallig med 6 ansatte. Tilsetningsprosessen er igangsatt med forventet tilsetting innen utgangen av 2024.
- Sommeraktivitet med aktivitetsteamet under ferieavvikling videreføres.
- Avvente byggesak, og gjennomføre drift under bygging.
- Avvente nasjonal budsjettbehandling for Kriminalomsorgen.

Tilgang til luft

2. Fengselet bør sikre at luftegårdene er trygge og tilgjengelige hele året, og at det er mulig å få ly for været. Fengselet bør også styrke innsattes tilgang til friluft mens det er dagslys.

Hovedluftegård er tilgjengelig hele året med daglig mulighet for tilgang til friluft etter endt arbeidstid/skoletid for innsatte. Det tilbys i tillegg utvidet mulighet for friluft i luftegården på formiddagen lørdag og søndag i sommerhalvåret fra 1. mai til 31. august, Det er alltid minst 2 stk. ansatte tilstede i luftegården når felleslufting pågår. Verksdrift/vedlikehold sammen med innsatte i sysselsetting forestår vedlikehold, snørydding, og strøing av underlaget ved behov. Det er igangsatt utredning av luftegård for å kunne anlegge ly for været, mulighet for bord og sitteplasser, samt treningsapparater for innsatte. Lufting i dagslys gjennom vinterhalvåret er utfordrende i landsdelen, og med lokale forhold med fjell som påvirker lysforholdene, er det svært begrensede muligheter.

Tiltak:

- Utrede endringer i luftegård som innbefatter mulighet for ly for været, bord, sitteplasser og aktivitet/treningsmuligheter for innsatte. Utrekingen er startet.
- Opprettholde vedlikehold av luftegård også i vinterhalvåret.
- Opprettholde tilstedeværelse og vakthold i luftegården.
- Undersøke muligheter for tilbud om friluft med dagslys eller tussmørke for innsatte i vinterhalvåret. Dette arbeidet er pt ikke igangsatt.

Trygghet

3. Fengselet bør gjennom økt tilstedeværelse av fengselsbetjenter sikre bedre ivaretagelse av tryggheten til både innsatte og ansatte.

Det er viktig for den dynamiske sikkerheten at betjenter deltar i felleskapsaktiviteter med innsatte i så stor grad som mulig. Nordland fengsel avd hs Bodø har ett oppdatert anlegg for kameraovervåkning. Kameradekning er et supplerende tiltak til tilstedeværelse for å øke tryggheten til innsatte og ansatte. Når det gjelder type bemanning som Sivilombudet påpeker kan vi si at Kriminalomsorgen generelt har bemanningsutfordringer og Nordland fengsel er ikke noe unntak. Mangel på utdannet personell er krevende både for innsatte og ansatte. Bemanning har i en årrekke vært direkte berørt av de ressurser vi får tildelt over budsjett, og vi skulle gjerne sett at tjenesten i større grad kan dekkes opp av fagutdannede fengselsbetjenter.

Tiltak:

- Fortsette fokus på bemanning og rekruttering. Vi har innledet samarbeid med NAV Arbeidslivssenter for gjennomføring av «En bra dag på jobb». Dette skal være et verktøy for å skape et bedre arbeidsmiljø. Opplæring for ansatte som skal gjennomføre prosjektet vil bli høst/vinter 2024 og selve prosjektet settes i gang for alle ansatte fra februar til juni 2025. Vi håper at dette kan bidra til å beholde fagutdannede fengselsbetjenter. Vi vil også inkludere de nye aspirantene som kommer i 2025 slik at dette også vil være et ledd i fremtidig rekruttering.
- Avvente nasjonal budsjettbehandling for Kriminalomsorgen.

Kommunikasjon og mangel på bruk av tolk**4. Fengselet bør sikre at alle innsatte, uansett språk, har lik tilgang til informasjon og tjenester.**

Det er svært krevende å kunne tilby innsatte uansett språk lik tilgang til informasjon og tjenester da vi periodevis har innsatte fra mange ulike land. Vi ser at vi kan bli bedre på bruk av tolk på viktige kontaktpunkter for innsatte ved eksempelvis innsettelse, informasjon og kartlegginger. Det er innført informasjon om bruk av tolk på inkomstskjema som er ett arbeidsdokument for å gi informasjon til nyinnsatte. I tillegg har vi hatt fokus på praktisk bruk av tolk på operativt ledermøte 17.10.24 for å kartlegge eventuelle tolke behov i tjenesten.

Tiltak:

- Innført informasjon om bruk av tolk på inkomstskjema.
- Operativt ledermøte 171024 med gjennomgang av praktisk bruk av tolk.

5. Fengselet bør tilby tolk ved inkomstsamtale til alle innsatte som ikke har tilstrekkelige språkferdigheter. Tolk bør også brukes når viktig informasjon skal gis eller innsatte ønsker å formidle informasjon til fengselet. Tilbud om og bruk av tolk bør dokumenteres.

Skjema for inkomst er oppdatert slik at det kommer tydelig frem at tolk skal benyttes ved kartlegging av nyinnsatte i de tilfeller det er tydelige språkproblemer. Innsatte skal få lik informasjon. Vi undersøker tekniske løsninger for mulige oversettelser i den daglige driften. Det antas at mulige verktøy er påstartet iløpet av november 2024.

Tiltak:

- Oppdatert skjema for inkomst med tydelighet for at tolk skal benyttes ved tydelige språkproblemer.
- Utrede tekniske løsninger (oversettelsesprogrammer/systemer) for praktisk bruk i tjenesten.
- Det er opprettet et nytt rutineutvalg i fengselet som blant annet vil få i oppgave å lage egne rutiner for bruk av tolk, og at dette dokumenteres.

Kontakt med omverdenen**6. Fengselet bør styrke innsattes muligheter til kontakt med omverden, og særlig venner og familie, gjennom telefon, videosamtaler og besøk.**

Samtlige innsatte har minimum 32 minutter ringetid per uke. Midlertidige føringer for telefonkontroll i fengsel tilsier at innsatte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå skal gis adgang til å føre én eller flere telefonsamtaler av inntil 30 minutters varighet per uke dersom kapasitetsmessige forhold ikke er til hinder for det. Vi har valgt å legge inn 2 minutter utover det som er satt som minimum da vi anser at det kan ta inntil 2 minutter å koble en samtale. Dermed skal alle innsatte være sikret minimum 30 minutter reell ringetid. Samtaler til advokat, NAV, lege med mer går utenom disse 30 minuttene. Det skal videre vurderes i hvert enkelt tilfelle om

avlytting er nødvendig. Dette fører til at langt færre telefoner blir avlyttet og i så måte frigis det noe kapasitet til ekstra telefonering. Mange innsatte får derfor innvilget ytterligere 10-20 minutter ringetid for å opprettholde kontakt med barn og øvrig familie. Vi anser at vi i stor grad legger til rette for utvidet telefonering utover de 30 minutter som de midlertidige føringene legger til grunn. Vi ønsker å avvente endelige retningslinjer for telefonkontroll før vi kan vurdere hvor mye mer utstrakt ringetid vi vil ha kapasitet til å legge til rette for.

Alle innsatte har mulighet til ett videobesøk i uken. Flere innsatte er innvilget to videobesøk i uken, men erfaringen tilsier dessverre det ikke er kapasitet til at flere innsatte skal få mer enn ett videobesøk i uken.

Nordland fengsel, avd. hs Bodø tilbyr ett fysisk besøk per uke av inntil 1 times varighet. Vi kan ved kapasitet legge til rette for besøk utenfor fastsatte besøkstider og utvidet besøkstid. Per i dag er det ikke kapasitet og ressurser til ytterligere besøkstid uten at dette vil gå ut over annen aktivitet for innsatte. Vi har lenge vært klar på at vi har hatt ønske om å kunne tilby mer besøkstid i løpet av uken og har hatt gjennomgang av rutiner for å se på muligheten for å få dette til. Dagens situasjon tilsier dessverre at ytterligere besøkstid vil kreve ressurser vi ikke har.

Tiltak:

- Avvente eventuelle nye regler/retningslinjer for telefonering i Kriminalomsorgen.
- Vurdere utvidet mulighet for fysiske besøk dersom dette er ressursmessig mulig og gjennomførbart uten å komme i konflikt med øvrige aktiviteter eller prioriteringer.

Innlåsing og isolasjon

7. Fengselet bør sikre at alle innsatte som ikke er isolert kan tilbringe minst åtte timer utenfor cellen hver dag og drive med meningsfulle aktiviteter, inkludert i helgene.

Innsatte har hatt tilbud om felleskap og meningsfulle aktiviteter i 7t 30 min timer pr. dag i helgene. Dette beror på bemanningssituasjonen ved fengslet og behovet for andre aktiviteter for innsatte. Vi har prioritert å bruke bemanningen for å gjennomføre besøk mellom pårørende og innsatte i tidsrommet 1300-1600. Øvrige innsatte er i denne perioden innelåst for å sikre forsvarlig drift av besøkgjennomføringen. Fengselet har etter Sivilombudets tilsyn hatt gjennomgang av utlåsningstiden i helgene, og endrer fellesskapstiden til 8 timer i helgene.

Tiltak:

- Det innføres utvidet fellesskapstid i helgene fra 7t 30 min til 8 timer fra den 01.11.24.
- Gi det nyopprettede rutineutvalget mandat om å utrede muligheten for at innsatte som ikke har tilbud om sysselsetting skal kunne oppnå 8 timers utlåsning på hverdager.

8. Fengselet må sikre at innsatte som selvisolerer og innsatte som er utelukket fra fellesskapet, får nødvendig oppfølging, og som minimum to timers meningsfull sosial kontakt.

I uke 36 overtok aktivitetsteamet ansvaret for utarbeidelse og oppfølging av ukeplaner for isolerte og utelukkede innsatte. Hver enkelt innsatt som er utelukket eller isolert får individuell ukeplan som legger til grunn tilbud om minimum 2 timer daglig aktivitet. Fokus på dokumentering i fagsystemer har gjort at all kontakt oppgitt i timer og minutter registreres under isolasjonsreducerende tiltak. A-teamet er en gruppe tilsatte som får spesialkompetanse på å registrere i fagsystemer. Ukeplaner er ett levende digitalt dokument som oppdateres fortløpende slik at det opprettholdes kontroll på om 2 timer meningsfull menneskelig kontakt hver dag blir gjennomført.

Ansatte i aktivitetsteamet skriver også ut ett fysisk eksemplar til førstebetjentkontoret og til fengselsbetjentene på vaktrommet når en ny ukeplan er utarbeidet. Aktivitetsteamet har etablert ett godt samarbeid med betjentene for å klare å oppfylle minimumskravet. Dersom det ikke oppnås 2 timer meningsfull sosial kontakt i løpet av en dag meldes dette inn som avvik.

Tiltak:

- Aktivitetsteamet har overtatt utarbeidelse og oppfølging av ukeplaner.
- Fortsette avviksmelding og avvikshåndtering.

9. Fengselet bør sikre at alle utelukkelsesvedtak konkret og detaljert beskriver årsaken til utelukkelse og hvilke lempeligere midler som er forsøkt benyttet, samt hvorfor disse eventuelt anses utilstrekkelige.

Det er gjennomført heldagssamling av alle operative fengselsførstebetjenter og fungerende fengselsførstebetjenter den 17.10.24. Tema for møtet var fokus på anbefalingene i rapporten fra Sivilombudet. Utelukkelsesvedtak var et eget punkt på agendaen. Vi jobber også med å utarbeide en ny mal for utelukkelsesvedtak som i større grad kan kvalitetssikre en mer konkret og detaljert beskrivelse av årsak, samt hvilke lempeligere midler som har vært forsøkt eller vurdert å være utilstrekkelig. Nordland fengsel har to stk. jurister som deles med Nordland friomsorgskontor. Begge juristene er nyansatte i Kriminalomsorgen. Vi ønsker at de kan bidra til kvalitetssikring av utelukkelsesvedtak. Dette gjennom utarbeidelse av ny mal for utelukkelsesvedtak, og ved at vedtak kan sendes til juristene for godkjenning og/eller kvalitetskontroll.

Tiltak:

- Heldagssamling 17.10.24 er gjennomført med gjennomgang og kvalitetssikring av vedtak.
- Operative fengselsførstebetjenter, fungerende fengselsførstebetjenter og aktiviseringsteamet har deltatt på workshop med gjennomgang av regelverk for isolasjon og rutiner for ukeplaner i regi av region nord den 15.10.24.
- Vurdere iverksettelse av kvalitetssikring av vedtak fra jurist.

10. Fengselet bør styrke sitt arbeid for å redusere risikoen for isolasjonsskader for alle innsatte som er isolert, samt sikre at eventuelle avvik dokumenteres og følges opp systematisk.

Se punkt nr.8.

Aktivitetsteamet har opparbeidet seg kompetanse på å dokumentere eventuelle avvik, og følger opp avvikene om innsatte ikke skulle få tilbud om 2 timer meningsfull menneskelig kontakt. Aktivitetsteamet får med dette god erfaring med hvilke tilbud som kan gjennomføres, hva som er mulighetsbildet for aktiviteter og eventuelle utfordringer som den daglige driften gir. Isolasjonsforebyggende og –reduserende arbeid er daglig tema på morgenmøtene der ansatte fra alle avdelinger, kjøkken, verksted, skole, aktiviseringsteam og helseavdelingen deltar. Aktiviseringsteamet har også egne møtepunkter med helseavdelingen som ivaretar samarbeid om innsatte som er eller står i fare for å bli isolert.

Tiltak:

- Aktivitetsteamet fortsetter sitt arbeid med isolerte, og begrensnig av mulige isolasjonsskader.
- Avvik følges opp av avviksbehandler.

11. Det bør sikres at innsatte alltid gis tilbud om minst én times opphold i friluft i en luftegård med muligheter for fysisk aktivitet og tilgang til dagslys hver dag.

Besvarelsen på dette punktet ses på i sammenheng med "Tilgang til luft" anbefaling pkt. 2

Bodø ligger nord for polarsirkelen og påvirkes av dagslysforholdene gjennom årstidene. I vinterhalvåret er det en periode med en viss skumring midt på dagen. Fjell og åser som omgir byen kan forsterke skyggeeffekten spesielt på lavtliggende områder. Gjennom vinterhalvåret vil det fra november til januar være begrenset dagslys, men fra midten av januar blir dagene gradvis lengre, med tilstrekkelig dagslys i løpet av dagen fra omkring februar.

Tiltak:

- Utrede muligheter for opphold i friluft i perioden 1. november til 1. mars for mulig dagslys med de lysmessige begrensningene som tilsier skumringslys i deler av vinterhalvåret. Tiden for opphold i friluft bør ikke komme i konflikt med øvrig drift, sysselsetting og skole for innsatte.

Isolasjon og bruk av tvangsmidler

12. Fengselet bør ta initiativ til å sikre at sikkerhetscellene får en utforming som er mindre belastende. I sin nåværende utforming bør sikkerhetscellene ikke benyttes.

Nordland fengsel er enig i at sikkerhetscellene ved avdeling høy sikkerhet Bodø bør oppgraderes til en standard som tilfredsstillende menneskelig behandling under opphold. For å kunne få til dette er fengselet avhengig av at sentralt nivå i samarbeid med Statsbygg iverksetter utredning og ombygging. Samtidig må fengselet få en sentral avklaring på hvorvidt dagens sikkerhetsceller kan benyttes inntil evt. ombygging kan skje. Sentralt nivå har pr i dag ikke gitt bruksforbud av dagens sikkerhetsceller. Nordland fengsel har i brev 25.06.24 anmodet avklaring hvorvidt våre sikkerhetsceller kan benyttes, og anmodning om ombyggingsprosess. Sentralt nivå/KDI og arkitekt besøkte fengselet den 15.10.24 for befaring og vurdering av eventuelle muligheter for utbedring av sikkerhetscellene. Tegninger til forslag for nye sikkerhetsceller er i prosess, og arbeidet med å få på plass nye forsvarlige og tilrettelagte celler prioriteres.

Tiltak:

- Avventer sentral beslutning hvorvidt dagens sikkerhetsceller kan benyttes eller ikke.
- Har påbegynt arbeid sammen med KDI og arkitekt jobber nå med å utarbeide alternativer for sikkerhetscellene i fengselet.
- Avventer sentral beslutning av mulig fremtidig byggeprosess for utbedring av sikkerhetscellene.

13. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle vedtak inneholder en konkret begrunnelse for at tiltaket er strengt nødvendig og en konkret beskrivelse av hvilke mindre inngripende tiltak som har vært forsøkt, og hvorfor disse ikke har ført frem.

Det er gjennomført dagssamling med operative fengselsførstebetjenter og fungerende fengselsførstebetjenter den 17.10.24 med fokus på anbefalinger fra Sivilombudet. Vedtak i forbindelse med bruk av tvangsmidler var eget punkt på agendaen. Det jobbes også med å utarbeide en ny mal for vedtak ved bruk av tvangsmidler som i større grad kan kvalitetssikre en konkret og detaljert beskrivelse av årsak, samt hvilke lempeligere midler som har vært forsøkt eller vurdert til å være utilstrekkelig. Vi ønsker at jurister kan bidra til kvalitetssikring av vedtak. Dette gjennom utarbeidelse av ny mal for vedtak ved at disse sendes til jurist for godkjenning og/eller kvalitetskontroll. Operative fengselsførstebetjenter, fungerende fengselsførstebetjenter og aktiviseringsteamet var påmeldt workshop i gjennomgang av regelverk for isolasjon og rutiner for ukeplaner i regi av region nord den 15.10.24.

Tiltak:

- Gjennomført felles dagsmøte ift Sivilombudets anbefalinger inkl vedtak tvangsmidler.
- Vurdere iverksettelse av kvalitetssikring av vedtak fra jurist

- Operative fengselsførstebetjenter, fungerende fengselsførstebetjenter og aktiviseringsteamet har deltatt på workshop med gjennomgang av regelverk for isolasjon og rutiner for ukeplaner i regi av region nord den 15.10.24.

14. Fengselet bør forbedre sine dokumentasjonsrutiner ved sikkerhetscelleopphold.

Dokumentasjonsrutiner ved opphold på sikkerhetscelle har også være tema på møtet den 17.10.24. Temaet var også en start på revidering av vår instruks for bruk av sikkerhetscelle. Målsettingen er å sikre at rutiner blir etterfulgt, og at dokumentasjonen blir lagret riktig.

Tiltak:

- Revisjon av instruks for bruk av sikkerhetscelle ift dokumentasjon.

15. Innsatte bør som hovedregel få ha på seg egne klær under opphold på sikkerhetscelle. Ved akutt selvmordsrisiko bør den innsatte få tilbud om rivesikre, selvmordsforebyggende klær.

Som nevnt i punkt 14 vil vi foreta en revisjon av vår instruks for bruk av sikkerhetscelle etter møtet med de operative fengselsførstebetjentene den 17.10.24. Vi vil da ta inn i instruksjonen at innsatte som hovedregel bør få ha på seg egne klær under opphold på sikkerhetscelle. Vi bemerker at dette også i hovedsak er den praksis vi allerede har ved sikkerhetscelleopphold, men er per i dag ikke nedfelt i instruksjonen. Ved akutt selvmordsrisiko har vi rivesikre ponchoer som kan benyttes.

Tiltak:

- Revisjon av instruks for bruk av sikkerhetscelle.
- Benytte rivesikre klær/poncho når mulighet og grunnlag for dette.

16. Visitasjon med full avkledding bør gjennomføres trinnvis, ved at innsatte får tilbake klær på overkroppen før plagg nedtil fjernes for å gjøre visitasjonsprosessen så skånsom som mulig. Det bør sikres at dette dokumenteres.

Trinnvis visitasjon er gjeldende ved Hs Bodø, og har vært gjeldende over tid/år. Det er nedfelt i rutinen at kroppsvisitasjon ikke skal finne sted rutinemessig. Hvorvidt kroppsvisitasjon er nødvendig, skal i alle tilfeller bero på en konkret og/eller individuell vurdering. I tilfeller der kroppsvisitasjon er nødvendig, skal undersøkelsen alltid gjennomføres trinnvis. Beslutning om kroppsvisitasjon avgjøres av operativ fengselsførstebetjent, begrunnes og journalføres.

Hs Bodø har nylig mottatt kroppsskanner som hjelpemiddel til å bidra til kontroll av innsatte uten bruk av kroppsvisitasjon. Skanneren er under montering, og vil bli en del av fengslets rutiner i løpet av oktober/november.

Tiltak:

- Fortsatt følge opp gjeldende regler om trinnvis kroppsvisitasjon, og dokumentasjon.
- Iverksette bruk av kroppsskanner når rutiner og opplæring er gjennomført. Anslått oppstart i oktober/november.
- Sikre at det gis opplæring i trinnvis kroppsvisitasjon for nye vikarer og aspiranter. En gruppe av fengselsbetjenter vil bli plukket ut for å bli gitt et særlig opplæringsansvar og oppfølging av nye vikarer. Aspiranter følges opp av faste veiledere. Dokumentasjon på opplæring gjøres i «Sjekkliste for opplæring».

Selvskading, selvmordsforsøk og selvmord

17. Fengselet bør iverksette tiltak for å sikre at alle innsatte kartlegges for selvmord- og selvskadingsrisiko, både ved innsettelse og underveis i fengselsoppholdet.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som jobber med flere tiltak som skal utarbeide tiltak som sikrer innsatte gode soningsforhold. Arbeidsgruppen er sammensatt av personer fra Helseavdelingen ved Bodø Kommune, Psykisk helse- og rusklinikken v/ Nordlandsykehuset og Nordland fengsel v/ avd. hs Bodø. Arbeidsgruppen startet opp sitt arbeid 11.oktober. Gruppens mandat er å utarbeide forslag til møtestruktur mellom partene, samt forslag til tiltak vedrørende forebygging og reduksjon av helseskader i tillegg til forebygging av selvmord og selvskading.

Bodø fengsel jobber både i denne gruppen og selvstendig med å gjennomgå og etablere tiltak og rutiner for å sikre at vi kartlegger for selvmord og selvskading. Fengslet har i lang tid hatt denne rutinen for kartlegging ved innkost. Ved forhøyet risiko formidles dette til helseavdelingen. Vi må i fremtiden sikre dokumentering i egen journal, at helseavdelingen har fått beskjed, og videre at helseavdelingen har snakket med innsatte, samt eventuell konkret tilbakemelding om vurdering og behov for tiltak.

Kartlegging underveis i oppholdet må dokumenteres på samme måte som ved innkost. Det er derimot ikke mulig å lage en fast rutine for når denne kartleggingen skal gjøres underveis. Dette vil være situasjonspreget og etter at det blir avdekket behov, eller på mistanke om forhøyet risiko. Rutinen er da klar på at det skal gjennomføres kartlegging.

Sentralt i rutinebeskrivelser er også å få klart frem hvem som har ansvaret for hva, og hvordan sikre god kommunikasjon mellom kriminalomsorgen og helse.

Bodø fengsel opplevde, som beskrevet i rapporten, fem selvmord i årene 2021-2023. Videre står det i rapporten at Bodø fengsel oppgir at selvmordene var kommet uten forvarsel, men at tilsynet avdekket flere forhold som tilsa forhøyet risiko ved disse innsatte.

Det er behov for her å presisere at når fengslet har gitt uttrykk for at selvmordene har kommet uten forvarsel, så gjelder det for det aktuelle tidspunktet. Ansatte i fengslet har en høy grad av beredskap og forståelse for at veldig mange innsatte har en forhøyet selvmordsrisiko under soning og varetekt. Gjennom dialog og avtaler jobbes det daglig med mange innsatte for å fange opp blant annet risiko for selvmord. De tragiske selvmordene som ansatte i Bodø fengsel har opplevd er kommet overaskende i forhold til at det ikke var konkrete tegn på det tidspunktet som innsatte tok sitt liv, og ikke at den forhøyede risikoen på generelt ikke var fanget opp. Selvmordsforebygging er komplekst og særlig sett i lys av at en veldig stor andel av innsatte populasjonen har denne problematikken.

Tiltak:

- Arbeidsgruppe fastsatt og igangsatt for forslag til tiltak vedrørende forebygging og reduksjon av helseskader og forebygging av selvmord og selvskading.
- Gjennomgå og etablere tiltak samt rutiner for å sikre kartlegging og dokumentasjon. Alle situasjoner hvor ansatte i kriminalomsorgen ser tegn hos domfelte som er i retning av alvorlig psykisk lidelse eller selvmordstanker skal undersøkes og kartlegges. Både at det blir undersøkt, konklusjon og tiltak skal dokumenteres. Det oppstår hyppig bekymring om innsattes psykiske helse. Ofte blir innsatte ivaretatt ved tiltak av fengselsansatte. Andre ganger er bekymringen av en slik art at helseavdelingen blir informert. Det er vanskelig å finne et skille på når helse skal kontaktes og ikke. Det jobbes derfor med å utarbeide rutiner, både ved innkost og underveis i soningen, som medfører at ansvarsområdene til etaten og kommunal helsetjeneste er tydelig. Det skal også fremgå av rutinen hvordan og hvor dette skal dokumenteres.

- Det er også under utarbeidelse rutine for faste treffpunkter på lokalt nivå mellom spesialisthelsetjenesten, kommunal fengselshelsetjeneste og kriminalomsorgen. Foreløpig ser planen slik ut:

Lokale samarbeidsmøter:

Daglig 08.15 – møte/kommunikasjon/overlapp mellom helseavdelingen og spesialisthelsetjenesten (deltar de dager de er tilstede). Daglig mellom helseavdelingen og kriminalomsorgen.

Tema etter behov for å sikre oppfølging og eventuell bekymring om enkeltpersoner.

Kriser vil naturlig nok håndteres utenom.

Møte en onsdag pr måned. Bodø fengsel kaller inn til kl 08.15. Her møter alle parter, inkludert seksjonsledere og fengselslege. Temaer tilpasses deltagelse og behov.

- Det presiseres at fengslet nå står foran en periode med ut- og ombygging som vil få betydning for hvordan all drift skal gjennomføres, inkludert ivaretagelse av innsatte sin helse. Byggestart er antatt å skje inneværende år. Hvordan dette skal løses skjer i dialog og møter med alle berørte instanser ved fengslet.

18. Fengselet bør sikre at innsatte som har forhøyet risiko for selvmord og selvskading blir møtt med kunnskapsbaserte forebyggingstiltak, som for eksempel økt menneskelig kontakt, omsorg og aktivisering.

Det er nedsatt arbeidsgruppe som jobber med å utarbeide tiltak som sikrer innsatte gode soningsforhold. Arbeidsgruppen er sammensatt av personer fra helseavdelingen ved Bodø Kommune, Psykisk helse- og rusklinikken v/ Nordlandsykehuset og Nordland fengsel v/ avd. hs Bodø. Arbeidsgruppen startet opp sitt arbeid 11.oktober. Gruppens mandat er å utarbeide forslag til møtестruktur mellom partene, samt forslag til tiltak vedrørende forebygging og reduksjon av helseskader og forebygging av selvmord og selvskading. At ansatte har tilstrekkelig kompetanse til å møte innsatte med kunnskapsbaserte tiltak er også en del av selvmordsforebyggingen. Bodø fengsel samarbeider derfor om å identifisere og gjennomføre noen av disse tiltakene i fellesskap med helse og spesialisthelse, i tillegg til de vi oppretter på egenhånd. Det utarbeides en oversikt over gjennomførte og planlagte tiltak.

Tiltak:

- Oppstartet arbeidsgruppe for å utarbeide tiltak ift forebygging og reduksjon av helseskader, samt forebygging av selvmord og selvskading.
- Operative fengselsbetjenter oppretter og iverksetter individuell tiltaksliste etter vurdering og behov hos den innsatte. En slik tiltaksliste kan inneholde særlig tilrettelegging for kontakt med omverdenen, utvidet ringetid, individuelt tilpasset luft og eller aktiviteter, samtaler med betjent, samtaler med diakon, hyppig tilsyn, åpen luke ved opphold på celle, formidling av kontakt til helsetjenesten, m.m.
- A-teamet følger opp særlige sårbare innsatte i forhold til menneskelig kontakt og aktiviteter for å unngå psykisk sykdom og isolasjonsskader. Fra 1.november -24 er teamet fullt besatt med seks ansatte i 100 % stilling med turnus.
- Sommeren 2023 ble det gjennomført lokalt VIVAT-kurs for ansatte i Nordland med 30 deltagere.
- Nordland fengsel har som opplæringsenhet årlig 15 aspiranter under opplæring. Fra januar til desember gjennomfører de både praktisk opplæring og teoretisk opplæring. Tidligere var VIVAT kurset en del av teoretisk undervisning den tiden de var i Bodø. Nordland fengsel ga da noen ansatte VIVAT-kurset sammen med aspirantene. Fra 2024 er VIVAT opplæringen flyttet til tidspunkt hvor aspirantene er på Lillestrøm, og ikke i Bodø. Dette

for å redusere kostnadene. Nordland fengsel har derfor mistet denne muligheten fra i år, og vil derfor forsøke å arrangere nytt VIVAT kurs lokalt i 2025. Ressurs og finansiering av dette kurset jobbes det med for å få til.

- Kompetansesentrene *Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging* (RVTS Nord) og *Kompetansesenter rus Nord-Norge* (KORUS Nord) skal ut fra sine tilskudds brev fra Helsedirektoratet tilby den kommunale helse- og omsorgstjenesten og ansatte i kriminalomsorgen bistand med mål om styrket tjenestetilbud til innsatte i fengsel. I den sammenheng har RVTS Nord og KORUS Nord inngått et samarbeid med *Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri* (SIFER Nord), som har mer kunnskap og erfaring med fengselsspesifikke tema enn RVTS og KORUS. Til sammen dekker disse sentre et stort fagfelt innen forebygging selvmord og traumer, rusproblematikk og psykisk helse. De arbeider med kompetansehevende tilbud i form av undervisning, veiledning og opplæring i bruk av fagverktøy, i tillegg til forskning og fagutvikling. Våren -24 inviterte de til digitalt møte for å få til et samarbeid med fengslene og vertskommunene om mulige kompetansehevende tilbud som kan føre til styrket tjenestetilbud til de innsatte. Det er planlagt et forberedelsesmøte i november for å planlegge hvordan gjennomføringen skal skje. Det er avtalt første gjennomføring av kompetansehevende tiltak i uke 7 i 2025.
- Psykologspesialist fra spesialisthelsetjenesten har perioder med færre henvisninger av pasienter/innsatte, og har da ledig kapasitet/tid. Hun har da meldt ifra til avdelingen at hun er tilgjengelig for diskusjon og veiledning for betjenter.
- Spesialisthelsetjenesten har grunnet rekrutteringsvansker ikke hatt ruspsykolog i fengslet fra høsten -23 til høsten 24. Når denne tjenesten nå er kommet på plass igjen er det avtalt, men ikke datofestet, undervisning for betjenter på temaer innen psykologi/personlighet/selvmordsforebygging.

19. Fengselet bør sikre systematisk evaluering av rutiner og iverksetting av forebyggende tiltak etter episoder med selvskading og selvmord.

Det er startet et arbeid med å systematisere og gjennomgå de rutineene vi har for evaluering, læring og forebygging av tiltak etter episoder med alvorlig selvskading eller selvmord. I rutinen vil det bli beskrevet når, hvordan og hvem som skal delta i evalueringsarbeidet etter alvorlige hendelser. Det skal etableres en fast struktur som i hovedsak skal følges. Bakgrunnen og formålet med evalueringen må også i større grad gjøres kjent og implementeres, slik at følelsen av at det letes etter en «syndebukk» blir borte og læring- og erfaringsperspektivet kommer i fokus.

20. Isolasjon bør ikke brukes for å forebygge selvskading, selvmordsforsøk og selvmord.

Nordland fengsel er enig i at isolasjon i seg selv ikke bør brukes for å forebygge selvskading, selvmordsforsøk og selvmord. Nordland fengsel avd høy sikkerhet Bodø består kun av ordinære felleskapsavdelinger som inneholder gjenstander som kan brukes til ytterligere selvskading. I tillegg består alle avdelinger av andre innsatte med felleskap som har ting på sine celler som også kan brukes til selvskading. I noen tilfeller er det dessverre av nødvendighet å holde innsatte skjermet fra andre innsatte og disse felleskapene for å hindre tilgangen til slike gjenstander. Operativ leder sammen med helsepersonell og avdelingsbetjenter vurderer den innsatte fortløpende slik at bruken av skjerming/ isolasjon opphører så fort grunnlaget bortfaller.

Tiltak:

- Operative ledere, fungerende ledere og aktivitetsteamet har deltatt på Workshop med gjennomgang av regelverk for isolasjon og rutiner for ukeplaner i regi av region nord den 27.09.24.

- Fokus på alternative mindre inngripende tiltak ved selvskading gjennomgått med på operativ ledermøte 17.10.24.

Organisering og samarbeid

21. Fengselet bør sikre at helsetjenestene får egne lokaler og nok plass, herunder sikre at helsetjenestenes kapasitet ikke blir forringet på grunn av lokalene.

Kriminalomsorgsdirektoratet har signert avtale om utbygging av helseavdelingen ved hs Bodø. Byggestart vil bli klart i løpet av de nærmeste ukene. Utvidelse av lokalene vil medføre tilgang til godkjente lokaler for helsetjenesten, inkludert fysioterapeut, spesialisthelsetjenesten og NAV. Bodø kommune ved helse avdelingen og vernetjenesten i kommunen har fortløpende vært involvert i planleggingen av disse lokalene.

Tiltak:

- Gjennomføre utbygging med antatt oppstart november 24 og ferdigstilling i 2025.

22. Fengselet, kommunen og sykehuset bør sikre fast møtstruktur mellom partene på lokalt ledelsesnivå.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide tiltak som sikrer innsatte gode soningsforhold. Arbeidsgruppen er sammensatt av personer fra helseavdelingen ved Bodø Kommune, Psykisk helse- og rusklinikken v/ Nordlandssykehuset og Nordland fengsel v/ avd. Bodø. Arbeidsgruppen startet opp sitt arbeid 11.oktober. Gruppens mandat er å utarbeide forslag til møtstruktur mellom partene, samt forslag til tiltak vedrørende forebygging og reduksjon av helseskader og forebygging av selvmord og selvskading.

Tiltak:

- Avventer arbeidsgruppens forslag til møtstruktur.

23. Fengselet, kommunen og sykehuset bør samarbeide om helsefremmende tiltak for de innsatte. Dette bør inkludere tiltak både for å forebygge og redusere helseskader, og tiltak for å forebygge selvmord og selvskading.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe som jobber med flere tiltak som skal utarbeide tiltak som sikrer innsatte gode soningsforhold. Arbeidsgruppen er sammensatt av personer fra Helseavdelingen ved Bodø Kommune, Psykisk helse- og rusklinikken v/ Nordlandssykehuset og Nordland fengsel v/ avd. Bodø. Arbeidsgruppen startet opp sitt arbeid 11.oktober. Gruppens mandat er satt til å utarbeide et forslag til møtstruktur mellom partene, samt forslag til tiltak vedrørende forebygging og reduksjon av helseskader og forebygging av selvmord og selvskading.

Tiltak:

- Avventer arbeidsgruppens forslag til tiltak.

Kontakt med helsetjenesten

29. Kommunen og fengselet bør sammen sikre at innsatte kan henvende seg direkte til helseavdelingen uten at taushetsbelagt helseinformasjon blir tilgjengelig for uvedkommende.

Innsatte er informert om at de skal legge sine forespørsler til helseavdeling i lukkede konvolutter i postkasse. Det oppleves derimot ofte at innsatte kommer med lapper/skriv som de gir uttrykk for haster og som de ber betjentene om å overlevere til helseavdelingen. Betjentene velger da ofte å levere lappen til helseavdelingen slik de fikk den overlevert.

På ledernivå er det flere ganger forespurt om helseavdelingen i større grad kunne ha direkte dialog med innsatte og redusere bruk av skriftlig kommunikasjon mellom helse og innsatte. Dette er også ønskelig fra kriminalomsorgens side fordi vi mener at dette kan gi bedre informasjon til innsatte, samt redusere frustrasjon og aggresjon når innsatte ikke forstår eller er uenig i informasjonen i det skriftlige svaret.

Tiltak:

- Avventer konklusjon fra helseavdelingen.

Medisinhåndtering

30. Fengselet og kommunen bør sammen sikre systemer for forsvarlig medisinhåndtering.

Bodø kommune ved helseavdelingen bistår og kurser ansatte i Bodø fengsel i medikamenthåndtering og ellers informasjon om medikamenter. For å høyne kompetansenivået og sikre kvalitet skal fengslet planlegge og gjennomføre medisinkurs med farmasøyt.

Tiltak:

- Planlegge og gjennomføre medikamentopplæring av ansatte.

Kontinuitet i helseoppfølging

31. Fengselet og kommunen bør hver for seg holde oversikt over avlyste og utsatte fremstillinger til helsetjenester, og sammen jobbe for at de innsatte får nødvendig helseoppfølging.

Operativt ledermøte er i gang med å utarbeide en rutine som er praktisk gjennomførbar og som gir oss de opplysningene vi ønsker i forbindelse med at fremstillinger blir avlyst eller utsatt.

Tiltak:

- Avvente utarbeidelse av rutine for registrering.

Mette Moe
Fengselsleder
Kriminalomsorgen Nordland

Kenneth Jansson
Konst. assisterende fengselsleder
Kriminalomsorgen Nordland

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.